

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК МВС УКРАЇНИ З ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Аналізується правове забезпечення та шляхи вдосконалення діяльності підрозділів внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України у сфері охорони громадського порядку на залізничному транспорті.

Ключові слова: внутрішні війська, охорона громадського порядку, залізничний транспорт.

Постановка проблеми. Пріоритет політичних підходів до вирішення питань військового будівництва, спрямування діяльності всіх складових частин Воєнної організації та правоохоронних органів на реалізацію визначених засадами внутрішньої і зовнішньої політики завдань у сфері правоохоронної діяльності з метою становлення та розвитку громадянського суспільства, зміцнення конституційного правопорядку в державі, здійснення визначених Конституцією України функцій змушують Міністерство внутрішніх справ України (далі – МВС) вести пошуки нових форм і методів роботи, спрямованих на ефективне забезпечення внутрішньої безпеки держави, правопорядку, захисту конституційних прав, свобод громадян та активізації боротьби з усіма видами правопорушень.

Саме у цій сфері важливе місце належить підрозділам внутрішніх військ МВС, до компетенції яких входить охорона громадського порядку. Навіть незначне порушення громадського порядку або громадської безпеки на об'єктах залізничного транспорту може викликати непередбачені наслідки, заподіяти великих матеріальних збитків і людські жертви.

Стан дослідження. Проблема належної охорони громадського порядку на залізничному транспорті за участі внутрішніх військ МВС не достатньо висвітлена в навчальній та науковій літературі. Окремі аспекти адміністративно-правової діяльності органів внутрішніх справ щодо охорони громадського порядку на залізничному транспорті були предметом дослідження І.Л. Бородіна, В.К. Гіжевського, С.Т. Гончарука, І.П. Голосніченка, М.В. Коваліва, Л.В. Коваля, А.Т. Комзюка,

А.В. Мілашевича, В.І. Олефіра, І.М. Пахомова, В.Й. Развадовського та інших.

Разом з тим досліджень, які комплексно розглядали діяльність підрозділів внутрішніх військ МВС щодо охорони громадського порядку на залізничному транспорті в умовах реорганізації залізничного транспорту не проводилось.

Мета наукової розвідки полягає у дослідженні діяльності підрозділів внутрішніх військ МВС як додаткових сил з охорони громадського порядку та їх взаємодії з іншими підрозділами органів внутрішніх справ для покращення ефективності роботи у зазначеній сфері.

Виклад основних положень. Залучення внутрішніх військ для участі в охороні громадського порядку є яскравим прикладом впливу на ефективність правоохоронних заходів.

Внутрішні війська входять до системи МВС і призначені для участі в охороні громадського порядку та боротьбі зі злочинністю. Виконуючи покладені на них завдання, вони взаємодіють з органами внутрішніх справ. У разі залучення до охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю на внутрішні війська поширюються обов'язки, передбачені Законом України «Про міліцію».

Держава забезпечує соціальні та правові гарантії військовослужбовцям внутрішніх військ і членам їх сімей відповідно до Законів України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» та «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». На військовослужбовців внутрішніх військ, які беруть участь в охороні громадського порядку та боротьбі із злочинністю, поширюються гарантії правового та соціального захисту працівників міліції.

Основним нормативним документом, який визначає порядок залучення внутрішніх військ до охорони громадського порядку, є Тимчасове положення про організацію служби спеціальних моторизованих військових частин міліції, військових частин спеціального призначення та підрозділів оперативного призначення внутрішніх військ МВС України [1]. Це положення визначає організацію та несення служби спеціальних моторизованих військових частин міліції, військових частин спеціального призначення та підрозділів оперативного призначення з охорони громадського порядку, основи взаємодії військових частин з органами внутрішніх справ, іншими правоохоронними органами.

До виконання завдань з охорони громадського порядку залучаються спеціальні моторизовані військові частини міліції, військові частини спеціального призначення та підрозділів оперативного призначення внутрішніх військ МВС.

Військовослужбовці спеціальних моторизованих військових частин міліції виконують службу у складі самостійних нарядів або спільних з представниками органів внутрішніх справ нарядів. Військовослужбовці підрозділів оперативного призначення виконують службу в складі спільних нарядів з представниками міліції. Їх завданням є участь у забезпеченні безпеки громадян і громадського порядку; виявлення, запобігання і припинення злочинів, уживання профілактичних заходів, передбачених чинним законодавством; у припиненні адміністративних правопорушень; виявленні причин і умов, що сприяють учиненню правопорушень, уживання у межах своєї компетенції заходів до їх усунення; у спеціальних заходах щодо виявлення, блокування і затримання озброєних осіб, які захопили заручників, особливо важливі державні об'єкти та адміністративні споруди; наданні органам внутрішніх справ допомоги у припиненні масових заворушень, що супроводжуються насильством із застосуванням зброї, у населених пунктах, а також в установах виконання покарань; сприянні забезпеченню відповідно до чинного законодавства режиму воєнного або надзвичайного стану в разі його введення на всій території або в окремій місцевості; у забезпеченні безпеки вищих посадових осіб України, громадян та громадського порядку в районах дій режиму надзвичайного стану; у спеціальних операціях щодо знешкодження озброєних злочинців, припинення діяльності не передбачених законодавством озброєних воєнізованих формувань чи груп; взаємодії із спеціальними підрозділами органів внутрішніх справ у боротьбі з організованою злочинністю, а в разі потреби – з відповідними підрозділами служби безпеки України, іншими правоохоронними органами, зацікавленими міністерствами, відомствами та місцевими органами влади і самоврядування; надання в межах наявних можливостей невідкладної, зокрема медичної, допомоги особам, які потерпіли від правопорушень і нещасних випадків, перебувають в беспорядному або небезпечному для життя і здоров'я стані, а також неповнолітнім, які залишилися без опіки; вивчення й аналіз інформації про різні прояви терористичної та озброєної організованої злочинної діяльності з метою використання її для виконання покладених на ці військові частини завдань; участь у проведенні карантинних заходів під час епідемій та епізоотій;

повідомлення відповідних державних органів і громадських об'єднань про аварії, пожежі, катастрофи, стихійне лихо та інші надзвичайні події, ужиття невідкладних заходів щодо ліквідації їх наслідків, рятування людей і подання їм допомоги, охорона їх майна.

У своїй діяльності спеціальні моторизовані військові частини міліції, військові частини спеціального та оперативного призначення керуються Конституцією України, Законами України «Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України» [2] «Про міліцію», іншими законодавчими актами, указами та розпорядженнями Президента України, постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України, статутами Збройних Сил України, Статутом бойової служби військ внутрішньої та конвойної охорони, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 10.11.1994 № 761-22, Статутом патрульно-постової служби міліції України, нормативними актами МВС.

Спеціальні моторизовані військові частини міліції, військові частини та підрозділи спеціального та оперативного призначення виконують покладені на них завдання в населених пунктах за місцем постійної дислокації. Використання з'єднань і військових частин для виконання завдань за межами пунктів постійної дислокації в зоні оперативного реагування дозволяється за рішенням старшого оперативного начальника за погодженням начальника Головного управління – командувача внутрішніх військ МВС.

Штаби військових частин разом з відділами (відділеннями) громадського порядку управлінь (відділів) громадської безпеки Головних управлінь МВС України в Автономній Республіці Крим, м. Києві та Київській області, управлінь МВС України в областях та м. Севастополі, на транспорті, міських, районних та лінійних відділів беруть участь у розробленні планів комплексного використання сил і засобів з охорони громадського порядку (єдиної дислокації маршрутів), а також маршрутів патрулів та нарядів. Витяг з плану комплексного використання сил та засобів з охорони громадського порядку (єдиної дислокації маршрутів) на території міста (району), дільниці обслуговування транспортної міліції, картки маршрутів начальника Головного управління МВС України в Автономній Республіці Крим, м. Києва та Київської області, управлінь в областях, м. Севастополі, на транспорті надсилають до військової частини, який зберігається у чергового військової частини.

На основі аналізу оперативної обстановки та результатів роботи щомісяця вносяться корективи в плани комплексного використання

сил та засобів з охорони громадського порядку. Своєчасне внесення змін та уточнення плану покладається на штаб військової частини. Кожного місяця штабом військової частини спільно з обласним, міським, районним управліннями (відділами) МВС розробляється план використання особового складу військової частини на службі з охорони громадського порядку, де вказуються органи внутрішніх справ, у розпорядження яких скеровується патрульні підрозділи; кількість виділеного особового складу та патрульного транспорту, піших та автопатрулів; дні та час несення служби, навчальні, парко-господарські та вихідні дні; час та місце проведення спільних з органами внутрішніх справ тренувань та навчань. План підписується командиром військової частини, оперативним начальником та затверджується старшим оперативним начальником (оперативним начальником).

У цьому разі планування потреб транспортних підрозділів міліції здійснюється з узгодженням із територіальними органами внутрішніх справ, що потребує додаткового узгодження між лінійним управлінням на залізниці та управлінням МВС України в області за місцем дислокації лінійного відділу.

Можна навести приклад: для лінійного управління на Донецькій залізниці – це два обласних управління, для лінійного управління на Південно-західній залізниці – 11.

Старшими оперативними начальниками командирів військових частин є начальники ГУМВС України в Автономній Республіці Крим, в областях, начальники УМВС України в областях, м. Києві, м. Севастополі, на транспорті за місцями дислокації цих частин, а також частин, які тимчасово виконують завдання на їх території. Вони мають право разом з командиром військової частини визначати обсяги службових завдань військовим частинам у межах установленого обсягу служби; залучати (за погодженням з командувачем внутрішніх військ) підрозділи військових частин на термін до одного місяця для надання допомоги органам внутрішніх справ в охороні громадського порядку в межах відповідних територій; заслуховувати інформацію командира військової частини про виконання завдань з охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю; перевіряти несення служби військовими нарядами, стан та використання приміщень і обладнання, наданих військовій частині; оцінювати разом з командиром військового підрозділу повноту, своєчасність і якість виконання частиною (підрозділом) поставлених завдань з охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю.

Старший оперативний начальник зобов'язаний спільно з командиром військової частини (підрозділу) організувати службу з охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю, розробляти дислокацію маршрутів патрулів, забезпечувати картками маршрутів патрулів; постійно інформувати командира військової частини про оперативну обстановку на території, яка обслуговується; аналізувати стан охорони громадського порядку і спільно з командиром військової частини визначати заходи щодо найбільш ефективного використання сил і засобів; забезпечувати вдосконалення форм організації та керівництва патрульною службою на підставі впровадження позитивного досвіду і сучасних технічних засобів; організувати і контролювати роботу підпорядкованих органів внутрішніх справ з добору призовників у військовій частині для подальшої служби в органах внутрішніх справ; брати участь у навчанні та вихованні особового складу військової частини, у проведенні заходів щодо підвищення його бойової готовності та зміцнення військової дисципліни; уживати заходів щодо поліпшення побутових умов офіцерів, прапорщиків, військовослужбовців за контрактом, сержантів і солдатів, піклуватися про створення їм нормальних умов для несення служби, навчання та виховання.

Начальники міських, районних, лінійних відділів, Головних управлінь та управлінь МВС України в Автономній Республіці Крим, в областях, м. Севастополі, на транспорті є оперативними начальниками військових нарядів військових частин, що в установленому порядку надаються їм у підпорядкування для забезпечення охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю на закріпленій території. Права та обов'язки оперативний начальник щодо виділених у його розпорядження військових нарядів визначені наказом МВС України від 05.07.2005 № 521 [1]. При виконанні завдань з охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю військовослужбовці спеціальних моторизованих військових частин міліції, військових частин спеціального та оперативного призначення мають право застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю на підставах і в порядку, передбачених Законом України «Про міліцію» та актами Кабінету Міністрів України.

З метою ефективного використання додаткових сил для охорони громадського порядку Тимчасовим положенням визначено порядок організації взаємодії [1]. Взаємодія управлінь територіальних командувань, з'єднань та військових частин внутрішніх військ з органами внутрішніх справ з питань охорони громадського порядку забезпечу-

ється погодженням їх дій щодо спільного виконання завдань з охорони громадського порядку, спільним плануванням заходів, складанням узгоджених графіків перевірки служби, взаємним інформуванням про оперативно-службову обстановку в районах несення служби, проведенням спільних нарад, підбиттям підсумків служби, залученням працівників органів внутрішніх справ до проведення навчань, занять та інструктажів з особовим складом внутрішніх військ. Для погодження заходів з охорони громадського порядку на основі рішень командира військової частини та старшого оперативного начальника організується взаємодія між підрозділами військової частини, сусідніми частинами (підрозділами) внутрішніх військ, територіальними органами внутрішніх справ та іншими зацікавленими органами. Основні питання взаємодії визначаються командиром військової частини під час прийняття ним рішення. Надалі вони уточнюються при плануванні документів з організації служби.

Організуючи взаємодію, командир військової частини повинен установити порядок обміну інформацією про зміни оперативної обстановки і погодити: дії щодо спільного виконання завдань з охорони громадського порядку, розшуку і затримання осіб, які вчинили злочини; порядок подання взаємної допомоги при ліквідації групових порушень громадського порядку, розшуку осіб за підозрою у вчиненні злочину та осіб, узятих під варту, які здійснили втечу; порядок спільних дій при ліквідації наслідків стихійного лиха та пожеж на території, що обслуговується.

Для підтримання взаємодії штаб повинен систематично перевіряти виконання наказів (розпоряджень) командира і здійснення узгоджених заходів частинами (підрозділами), органами та установами, що взаємодіють; своєчасно уточнювати порядок взаємодії при зміні оперативної обстановки; організувати (уточнювати) взаємодію при одержанні нових завдань з охорони громадського порядку; забезпечувати постійний зв'язок з підпорядкованими підрозділами та військовими нарядами, що взаємодіють з військовими частинами, органами та установами.

У даний час дозвіл на залучення військовослужбовців для несення служби за межами гарнізону, зокрема для супроводження поїздів за маршрутом, що передбачає виїзд за межі адміністративно-територіального району дислокації частини, надається виключно Командувачем внутрішніх військ МВС. На думку керівництва УМВС України на Львівській залізниці, ефективність застосування військово-

службовців для супроводження поїздів можна значно збільшити за рахунок скорочення терміну узгодження питання надання дозволу на виїзд за межі гарнізону військовослужбовців безпосередньо керівництвом територіального Управління внутрішніх військ.

Взаємодія лінійних відділів та конвойних підрозділів відіграє визначальну роль у забезпеченні охорони громадського порядку під час перебування на дільниці обслуговування спеціальних вагонів «СТ» для перевезення заарештованих та взятих під ватру осіб (у складі пасажирських поїздів) [3].

У Звід розкладу руху спеціальних вагонів «СТ» у складі пасажирських поїздів на Львівській залізниці з 27 травня 2012 р. включено 13 маршрутів перевезення спеціального контингенту.

Лінійні відділи при охороні громадського порядку на станціях, де розміщені пункти обміну спеціального контингенту між конвоями внутрішніх військ та територіальних органів внутрішніх справ, здійснюють охорону порядку на станціях в місцях посадки та висадки спеціального контингенту, під час стоянки варт на станціях технологічної зупинки.

Разом з тим, при розгляді питань взаємодії з підрозділами внутрішніх військ МВС не достатньо опрацьовуються схеми охорони правопорядку при можливому ускладненні обстановки внаслідок виникнення надзвичайної події, не в повному обсязі проводяться попереджувальні заходи з оперативного перекриття об'єкта, де перебуватимуть спеціальні вагони.

У межах виконання вимог Інструкції з організації конвоювання затриманих і взятих під варту осіб в органах внутрішніх справ України, на нашу думку, доцільно розглянути можливість проведення експерименту щодо передачі в підпорядкування Управлінню МВС України на Львівській залізниці окремого структурного підрозділу (взводу або відділення) зі складу спеціальних моторизованих військових частин міліції та підрозділів оперативного призначення за лінійним органом, розташованим в обласному центрі щодо організації перевезення–конвоювання затриманих, арештованих та взятих під варту осіб, що здійснюється плановими вартами (маршрутами залізничного транспорту).

У даний час внутрішні війська, крім засуджених, конвоюють осіб, яких переводять з ізоляторів тимчасового утримування міських та районних органів внутрішніх справ до слідчих ізоляторів Державної пенітенціарної служби України та здійснюють доставку вказаної

категорії у зворотному порядку для участі у слідчих діях та судовому розгляді.

У зв'язку з відсутністю розподілу категорій осіб, яких конвоюють, у нормативних документах внутрішніх військ МВС, формально під конвоювання підрозділів підпадають особи, затримані за підозрою у вчиненні злочину. Стосовно них вжито запобіжні заходи у вигляді взяття під варту. Їх конвоювання, виходячи з юридичної природи, повинно здійснюватись у відповідності до Інструкції з організації конвоювання затриманих і взятих під варту осіб в органах внутрішніх справ України, що відповідає принципу 2 Зводу принципів захисту усіх осіб, яких затримано або ув'язнено у будь-якій формі [4]. Можна навести приклад щодо перевезення затриманих та арештованих за маршрутом Солотвино – Чоп – Ужгород – Мукачеве (Закарпатська область) та Тернопіль – Чортків (Тернопільська область), де, крім слідчого ізолятора, інших установ Державної пенітенціарної служби України немає.

У штатній структурі управління МВС України на залізниці не передбачено підрозділ швидкого реагування, що вимагає створення груп захоплення при затриманні озброєних злочинців та під час інших заходів, передбачених оперативними планами. Однак забезпечити відповідний рівень підготовки досить складно. Плани взаємодії територіальних та транспортних органів передбачають залучення підрозділу «Беркут» при проведенні спеціальних операцій. Особливості функціонування транспортної системи (наявність на станціях значної кількості людей, вантажів, які належать до різних категорій небезпечних речовин) вимагають особливих навичок в особового складу спеціальних підрозділів, які можливо набути тільки при тренуваннях в умовах станцій, у вагонах пасажирського сполучення різних класів, на об'єктах вантажної інфраструктури.

На нашу думку, доцільно розглянути можливість постійного залучення одного із спеціальних підрозділів внутрішніх військ, що дислокуються за місцем перебування лінійного управління на залізниці для взаємодії при проведенні спеціальних заходів з затримання злочинців, а також закріплення окремого структурного підрозділу (взводу або відділення) спеціальних моторизованих військових частин міліції та підрозділів оперативного призначення за лінійним органом, розташованим у обласному центрі.

Висновки. Ефективність заходів з охорони громадського порядку під час супроводження поїздів спільними нарядами транспорт-

ної міліції та військовослужбовців можна значно збільшити за рахунок скорочення терміну узгодження питання щодо виїзду за межі гарнізону військовослужбовців безпосередньо командуванням територіального управління внутрішніх військ МВС та зміни порядку розробки службової документації підрозділів. Доцільно також розглянути можливість постійного залучення одного із спеціальних підрозділів внутрішніх військ, що дислокуються за місцем перебування управління МВС України на залізниці, при проведенні спеціальних операцій.

1. Про затвердження Тимчасового положення про організацію служби спеціальних моторизованих військових частин міліції, військових частин спеціального призначення та підрозділів оперативного призначення внутрішніх військ МВС України: Наказ МВС України від 05.07.2005 № 521. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

2. Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України: Закон України від 26 березня 1992 р. № 2235-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 29. – Ст. 397. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

3. Про затвердження Зводу розкладу руху спеціальних вагонів «СТ» у складі пасажирських поїздів на залізницях України: Наказ Міністерства транспорту України та МВС України від 04.05. 2001 № 11Ц/338. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

4. Забезпечення прав людини: хрестоматія: [ред.-упоряд. О.В. Марцеляк, Дж. Перлина]. – К.: АйБі, 2005. – 134 с.

Ярема О.Г. Деятельность подразделений внутренних войск МВД Украины по охране общественного порядка на железнодорожном транспорте.

Анализируется правовое обеспечение и пути совершенствования деятельности подразделений внутренних войск Министерства внутренних дел Украины в сфере охраны общественного порядка на железнодорожном транспорте.

Ключевые слова: *внутренние войска, охрана общественного порядка, железнодорожный транспорт.*

Yarema O.H. Activities of units of internal forces of Ministry of Internal Affairs of Ukraine on public order on the railway.

The legal basis and ways of improvement of activity of units of internal forces of Ministry of Internal Affairs of Ukraine is analysed in the field of public order maintenance on the railway.

Key words: *internal forces, public order maintenance, railway transport.*

Стаття надійшла 29 березня 2013 р.